

vine severitatis (Adam) in eo falli potuit ut veniale crederet esse commissum. » Et lib. eodem cap. 13 : « Vel, inquit, illa crederet verum dixisse serpentem, vel ille Dei mandato uxoris praeponeret voluntatem, putaretque se venialiter transgressorem esse praecepti, si vitae suae sociam non desereret etiam in societate peccandi. » Et lib. xi. de Genesi ad litteram, c. 30 : « Dedit, inquit, viro suo fortasse cum verbo suasio, quod Scriptura tacens intelligendum reliquit. An forte nec suaderi jam opus erat viro, quando illam eo cibo mortuam non esse cornebat ? » Et lib. eodem cap. ult., posteaquam dixerat, Adamum comedisso fructum vetium, ne conjugem contristaret, subiungit : « Ergo alio quodam modo etiam ipse deceptus est, sed dolo illo serpentino, quo mulier seducta est, nullo modo illum arbitror potuisse seduci in illo modo, quo illa potuit. Hanc autem proprie seductionem appellavit Apostolus, quia id quod suadebatur, cum falsum esset, verum esse putatum est. » Et infra : « Sed etiam virum propter aliquam mentis elationem, quae Deum internorum scrutatorem latere non potuit, sollicitavit aliqua experiendi cupiditas, cum mulierem videret accepta illa esca non esse mortuam, secundum ea, quae superius tractavimus, non tamen cum arbitror, si jam spiritali mente praeditus erat, illo modo credere potuisse, quod eos Deus ab esca illius ligni in videndo prohibuisset. »

CAPUT VII.

Adamum proprie non fuisse seductum.

Ex his, quae diximus capite superiore, solvi potest alia quaestio. Utrum videlicet Adam proprie seductus dici possit. Nam ab una parte B. Pauli verba clarissima sunt : *Vir non est seductus, mulier autem seducta in praeviationem fuit* I. Timoth. ii. Et rursus : *Timeo, ne sicut serpens Eam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri*, II Corinth. xi. (1). Ubi nulla mentio fit Adam. Ab altera parte communis patrum sententia id videtur habere, ut Adam fuerit seductus.

S. Ignatius in epist. ad Trallianos : « Dia-

(1) II Corinth. XI, 3.

bolus, inquit, per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri. » S. Irenaeus lib. iii. cap. 35. alias 37 : « Ab altero Adam seductus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur etc. » S. Epiphanius haeresi 38. quae est Caianorum : « Ipse, inquit, Diabolus per mendaciam decepti Evam, et Adam. » S. Joannes Chrysostomus hom. 9. in priorem ad Timotheum : « Ad comparationem, inquit, mulieris dicit illum non fuisse seductum. » Ubi docet Adamum seductum fuisse, sed minori seductione, ita ut ad comparationem mulieris videatur non fuisse seductus. S. Cyrillus Alexandrinus lib. ii. in Joan. cap. 3 : « Sed posteaquam diabolica fraude seductus, Dei praecepta contempsit, et spreto mandato gratiam perdidit, terram se esse, et in terram reversurum audivit. »

S. Hilarius (ut ad Latinos venianus) can. 3. in Math. : « Serpens, inquit, Adam pellegerat, et in mortem fallendo traduxerat. » S. Ambrosius in lib. de paradiso, cap. 4 : « Mulier, inquit, prior decepta est, et virum ipsa decepit. » S. Augustinus tract. in Psal. 68. in illud : *Quae non rapuit tunc excolebat* : « Quis, inquit, rapuit Adam. Quis primum rapuit ? ille ipse qui seduxit Adam. » S. Prosper in lib. contra Collatorem. c. 21 : « Postquam Adam se deceptoris suo subdidit, perdidit boni scientiam. S. Leo serm. 2. de Nativitate Domini : « Glorabatur, inquit, diabolus sua fraude deceptum hominem divinis caruisse muneribus. » S. Fulgentius lib. ii. de Incarnatione, et gratia Christi, cap. 22 : « Quia primus homo, inquit, in superbia diabolica est persuasionem dejectus, perdidit humilitatem, perdidit fidem etc. »

Propter hanc apparentem sanctorum Patrum cum Apostolo Paulo discordiam, multi conati sunt verba B. Pauli ita interpretari, ut ex iis non posset colligi, Adamum vere ac proprie non fuisse seductum : sed ex interpretationes non omnino convenire videntur verbis, et intentioni Apostoli. Percurram breviter praecipuas. Prima est. Vir non est seductus, id est, a Diabolo. Nam a muliere seductus est. Secunda. Vir non est seductus, id est, non est seductus prior. Nam ante cum mulier seducta fuit. Tertia. Vir non est seductus, id est, non scribitur, in Genesi ejus, seductio ; quemadmodum Melchisedech dicitur ab Apostolo Hebr. vii. sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium die-

rum, neque finem vitae habens, quia nihil horum de eo legitur in Scripturis. Quarta. Vir non est seductus, id est, in praeviationem, sicut mulier seducta est in praeviationem. Nam mulier seducta, fuit auctor praeviarandi viro suo. Tir autem seductus, non fuit ulli auctor praeviarandi.

Haec quatuor explicationes non videntur quadrare omnino in hunc locum Apostoli. Tum quia absolute ipse pronuntiat. Vir non est seductus, mulier autem seducta in praeviationem est ; ac si diceret, uterque praeviaratus est, sed vir sine aliquo seducente se, mulier ab alio circumventa atque seducta ; tum quia intentio Apostolice loci erat, demonstrare mulieres non ita pollere iudicio, ac vigore animi, ac viros, et propterea non debere eas docere in Ecclesia sed a viris discere. Nam cum dixisset : *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio*, utrumque probat. Et primum, quod mulier non debeat dominari in virum, sed subjecta esse, inde colligit, *Quia prior Adam formatus est, deinde Eva*. Et, ut addit I ad Corinth. xi : *Mulier ex viro non vir ex muliere ; et mulier propter virum, non vir propter mulierem formatus est* (1). Quod autem mulier discere debeat, non docere, probat, *Quia vir non est seductus, mulier seducta in praeviationem est*. Quod quidem eo tendit, ut ostendatur mulier simplicioris esse naturae, minoris iudicii et prudentiae, quam vir, nam (ut notat Chrysostomus in commentario hujus loci) maluit Apostolus dicere, vir non est seductus, mulier est seducta, quam Adam non est seductus, Eva est seducta, ut ostenderet id quod accidit Adamo et Evae provenisse ex differentia naturalis viri, et mulieris, et naturaliter viros esse prudentiores, et ingenii, ac iudicii melioris et maturioris, quam feminæ sint ; ac propterea mulieres, quae tam facile seducuntur, non esse idoneas ad docendum.

Jam vero quatuor illae interpretationes, si verae essent, redderent argumentum Apostoli plane infirmum ac debile. Non enim propterea censendum est, mulieres immaturi iudicii esse, et ad docendum ineptas, quod Eva seducta sit a Diabolo, et Adam a muliere, vel quod Eva sit prius seducta, quam Adam, vel quod Eva seductio scripta sit in Genesi, Ade seductio non sit scripta ; vel

denique quod Eva seductio fuerit causa praeviarationis Ada, non contra. Nam quod Eva seducta sit a diabolo, Adam a muliere, tantum abest, ut arguat mulierem simplicioris esse naturae, quam virum, ut potius arguat contrarium, siquidem longe difficilior est, evadere insidias diaboli, quam mulieris. Quod autem Eva prior seducta fuerit, Adam posterior, quodque unius seductio scripta sit, non alterius, nihil ad rem propositam facere videntur, cum per accidens se habeant ad vigorem animi demonstrandum. Quod denique Eva seductio causa fuerit praeviarationis viri, per accidens factum est, tum quia prior ipsa seducta est, tum quia nullus tunc erat, cui vir praeviarandi occasionem dare posset.

Verissima est igitur S. Augustini sententia, quam superiore capite secuti sumus ; videlicet Adamum proprie non fuisse seductum, et verba Apostoli sine ulla additione proprie, et formaliter (ut more scholastico loquamur) esse accipienda, cum ipse ait : *Vir non est seductus, mulier seducta in praeviationem est*. Nam in tribus erravit Adam (ut supra diximus) quod crediderit peccatum esse veniale mandatum Dei praeviarari ; quod crediderit se manducando cibum vetium, non esse mortuum ; quod crediderit, se futurum similem Deo, et nullius providentiae imperioque subjectum.

Primi erroris causa fuit amor nimius erga conjugem, ac per hoc non seductio alicujus, qui per dolum eum deceiverit, sed propria ipsius pravitas, et caecitas ex praecedente elatione subsecuta. Secundi erroris causa fuit, praeter propriam caecitatem, experientia, quam habuit cum vidit uxorem illo cibo manducato non esse mortuam, fortasse etiam uxoris adhortatio, quae tamen proprie seductio dici non poterat, cum ipsa non animo fallendi, sed simpliciter, quod verum esse credebat, viro suo proponeret. Tertii erroris occasio fuit, verbum serpentis a muliere viro suo relatam (eritis sicut Dii), causa autem fuit non ipsius serpentis, aut mulieris auctoritas, vel persuasio, sed tum experientia praecedens, quae ut fecit eum dubitare de illo (morte moriemini), ita fecit propendere ad credendum illud (eritis sicut Dii) ; tum propria superbia, id est, amor propriae potestatis, liberum enim et facile credimus quod amamus. Vide Augustinum lib. xi. de

(1) I Corinth. XI, 8.

Genesi ad litteram, cap. ult. et lib. xiv. de civit. Dei, can. 11.

Neque vero sancti illi Patres, qui scribunt, Adamum seductum fuisse cum Apostolo pugnant, aut Apostolum non legerunt, vel non intellexerunt : sed de seductione Adami alio modo locuti sunt. Nam ipse etiam Augustinus alicubi scribit, Adamum fuisse seductum, alicubi non fuisse seductum, nec tamen secum ipse pugnat, sed alio, atque alio modo seductionem accipit. Itaque Patres id solum significare voluerunt, Adamum a diabolo, non quidem immediate, et proprie, sed mediate, occasionabiliter, et materialiter (ut sic loquamur) fuisse seductum. Qua significatione eandem vocem accipit B. Paulus cum ait : *Peccatum per mandatum, seduxit me et per illud occidit*, Rom. vii. ; *Qui se existimata liquid esse, cum nihil sit, se ipsum seducit*, Galat. vi. ; Sapiens cum dicit : *Creaturas factas esse in masculinam pedibus insipientium*, Sapient. xiv. et Daniel cum ad senem illum scelestum loquitur : *Species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum*, Dan. xiii. (1).

Possent etiam juxta hanc sententiam recte accipi duae priores interpretationes ex illis quatuor, quas refutavimus. Nam prima interpretatio, quae erat : Vir non est seductus (id est) a serpente, verissima est, si hunc habeat sensum : Mulier vere et proprie seducta est, quia serpens eam animo fallendi astute decepit, cum ei proposuit falsum sub specie veri ; at vir seductus quidem aliquo modo est a muliere, sed non proprie, quia nec illa intentionem habuit fallendi, nec ipse ob ejus persuasionem, sed ob ejus amorem excaecatus est, et hoc existimo S. Joannem Chrysostomum sibi voluisse, cum interpretationem illam excogitavit. Ipse enim primus est auctor illius interpretationis.

Secunda interpretatio, quae erat : Vir non est seductus, id est, prior ; quae magnos quoque auctores habet, S. Epiphanium haeresi 38. S. Thomam, Theodoretum, et Oecumenium in commentario, vera erit, si hoc modo accipiatur, vir non est seductus prior, quia videlicet diabolus agnoscens virum sapienterem, non ausus est illum immediate aggredi, sed a muliere, quae facilius seduci poterat, incepit, ut ea seducta, virum etiam deiceret, si non proprie seducendo, at certe blanditiis mulieris inlectendo, atque ad peccandi societatem impellendo.

CAPUT VIII.

Primum Adami peccatum non potuisse esse veniale.

Occasione verbarum S. Augustini, qui scribit Adamum existimasse se venialiter peccatum, si legem Domini violaret, tractari solet alia quaestio, videlicet : An primum peccatum in statu innocentiae potuerit esse veniale. Et quidem non desunt qui existimant fieri potuisse, ut primum peccatum primorum parentum veniale esset. Ita enim Scotus docet in 2. sentent. distin. 21. et alii quidam pauci, qui eum sequuntur. Sed graviores Theologi contrarium docent, ut S. Thom. in 1. 2. quaest. 89. art. 3. Albertus, S. Bonavent. Richardus, Durandus, Egidius, et alii, in 2. sentent. distin. 21. et Alexander Alensis in Summa theologiae part. 2. quaest. 104. num. 6.

Hujus autem rei. Duplex est ratio, quarum altera ducitur ab effectu : altera a causa, et utraque sancti Augustini auctoritate corroboratur. Prior igitur ratio est, quia si peccatum veniale in statu innocentiae locum haberet, sequeretur etiam timorem, ac dolorem in eo statu locum habiturum. Culpam enim sequitur poena, et quia culpa venialis non tollit gratiam, et amicitiam Dei, neque in statu innocentiae originalem justitiam sustulisset, neque homine ex paradiso voluptatis eiecisset, fuisset utique in paradiso et in statu illo felicitatis aliquo poena, ac per hoc timor, et dolor. Quod esse absurdissimum, docet S. Augustinus lib. xiv. de Civit. Dei, cap. 10.

Posterior ratio, quae a causa ducitur, talis est. Peccatum veniale, aut tale est ex subreptione, aut ex genere suo. Rursus quod ex subreptione est, aut oritur ex appetitu carnis praeveniens rationem, ut imperfectum desiderium adulteri : aut ex ipsa voluntate praeveniens perfectam rationis deliberationem, ut imperfectus motus infidelitatis. Quod autem est veniale ex genere suo, ut mendacium officiosum, semper oritur ex aliquo inordinato amore vel timore, ac per hoc ex aliqua rebellionem partis inferioris a superiore, vel ipsius voluntatis a ratione. At in statu innocentiae nulla esse poterat rebel-

lio partis unius ab altera, neque fieri poterat, ut appetitus inferior voluntatem, aut voluntas rationem praeveneret. Id enim efficiebat justitia originalis, ut perfecta subordinatio maneret partis inferioris ad superiorem ; et praeterea nullus erat in homine error, nulla difficultas, ergo nulla via, nullus aditus patebat peccato, manente in homine originali justitia. Ea vero justitia nisi per mortale peccatum amitti non poterat : peccato igitur veniali nullus in statu innocentiae locus esse poterat.

Hinc S. Augustinus lib. xiv. de Civit. Dei, cap. 10. : « Erat, inquit, in paradiso devotio tranquilla peccati, qua manente nullum omnino aliunde malum, quod contristaret irruerat. An forte cupiebant prohibitum lignum ad vescendum contingere, sed mori metuebant : ac per hoc et cupiditas et metus jam tunc illos homines etiam in illo perturbabat loco ? absit ut hoc existimemus fuisse, ubi nullum erat omnino peccatum ». Et in eodem lib. cap. 26. : « Sicut in paradiso nullus aëstus, aut frigus, sic in ejus habitatore nulla ex cupiditate vel timore accedebat voluntatis offensio, nihil omnino triste, nihil erat inaniter letum ; gaudium verum perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. Atque inter se conjugum fida ex honesto amore societas, concors mentis corporisque vigilia, et mandati sine labe custodia. »

Argumenta, quae contra hanc sententiam fieri solent, et facilia sunt, et a Cajetano recte solvuntur in commentario S. Thom. 1. 2. quaest. 89. art. 3. et ea de causa praetereunda mihi esse censui.

CAPUT IX.

Peccatum Adami gravius fuisse quam peccatum Evae.

Tractatur a Doctoribus alia quaestio, uter peccaverit gravius, vir primus an mulier prima. Et quidem S. Joan. Chrysost. hom. 7. ad populum Antiochenum, disertis verbis docet, peccatum mulieris gravius fuisse quam peccatum viri. Quam sententiam pletrique Scholasticorum sequitur in 2. sent. dist. 22. Contra autem S. Ambrosius in lib. de Institutione virginis cap. 4. multis argu-

mentis contendit, virum gravius peccasse, quam feminam. S. Augustinus loquens de primo actu malo primorum parentum, id est, de motu superbia, lib. xi. de Genesi ad litteram, cap. 33. dicit, eam peccasse, impari sexu, pari fastu. Et tam in eo libro, quam in lib. xiv. de Civit. Dei, semper ita loquitur, ac si aequale putaverit fuisse peccatum mulieris peccato viri. Sed quoniam cap. 6. duas opiniones probabiles esse diximus, unam de infidelitate mulieris, quod crediderit Deum esse invidum, et mendacem alteram quod crediderit, Deum non prohibuisse lignum scientiae, sequae aut virum suum non bene intellexisse verba Domini : idcirco nunc etiam duas opiniones probabiles esse, affirmare cogimur de gravitate peccati viri, ac mulieris.

Probabilis enim est sententia S. Joannis Chrysostomi, et multorum scholasticorum, qui docent, mulierem gravius peccasse, quam virum : quia si mulier credidit, Deum ex invidia esse mentium, cum ait. *Quacumque die comederis, morte morieris*, quod (ut dixi) Doctores illi probabiliter sentiunt, certe mulieris superbia, -et infidelitas longe fuit gravior quam superbia, et infidelitas viri. Mulier enim voluit invito Deo, fieri sicut Deus, quae est superbia plane intolerabilis, et credidit Deum esse invidum et mendacem, quae est species infidelitatis extremae, et blasphemiam continet inauditam. Vir enim non credidit, Deum esse invidum, vel mendacem, sed veniale fore peccatum suum, ac per hoc se non moriturum transgrediendo praecipit, forte etiam futurum sicut Deum. Proinde cupivit quidem fieri sicut Deus, sed non invito Deo ; et infidelis fuit, sed absque blasphemia illa et errore gravissimo, quae in peccato mulieris fuerunt.

Probabilior tamen sententia nobis videtur (ut supra etiam diximus) mulierem non credidisse Deum esse invidum et mendacem, sed solum praecipit Dei a se, vel a viro suo non bene intellectum, ac per hoc cum S. Ambrosio arbitramur, virum absolute gravius peccasse, quam feminam ; licet quoad aliquos actus aequae peccaverit mulier ac vir, ut S. Augustinus recte docuit.

Sed ut haec omnia facilius perspiciantur, sciendum est in peccato viri fuisse septem actus malos, et in peccato feminae totidem, sed non omnino eosdem. Primus actus malus in peccato viri, superbia fuit, qua in sua potius esset, quam in Dei potestate di-

(1) Rom. vii. 11 ; Sap. vi. 3 ; Sap. xiv. 11 ; Dant. xiii. 56.

lexit. Testis Augustinus in Enchiridio, cap. 45. Secundus, amor conjugis immoderatus. Testis idem Augustinus lib. xi. de Genesi cap. ult. Tertius, infidelitas, qua Deo non creditur dicenti, *morte morieris, et diabolo creditur, eritis sicut Dii*. Augustinus in Enchiridio, cap. 45. Quartus, curiositas. « Solicitavit enim eum quaedam experiendi cupiditas », inquit Augustinus lib. xi. de Genesi cap. ult. Quintus, inobedientia particularis et expressa. *Comedisti de ligno, de quo praeceperam ne comederes*, inquit Deus ad Adam Gen. iii. Sextus, excusatio peccati. *Mulier, quam dedisti mihi sociam dedit mihi*, Genes. iii. Septimus, laesio proximi. *Nam in Adam omnes moriuntur*, I Corinth. xv (1).

In peccato mulieris primus fuit, superbia. Augustinus lib. xi. de Genes. cap. 3. Secundus, infidelitas, qua serpenti credidit, et Deo non creditur. Augustinus ibidem. Tertius, concupiscentia cibi prohibiti. *Vidit enim lignum, quod esset pulchrum visu, et ad vescendum suave*, Genes. iii. Quartus, inobedientia particularis, et notissima. *Sumpsit enim de fructu, et manducavit*, Gen. iii. Quintus, inductio viri ad peccandum. *Attulit virum, qui et ipse comedit*, Genes. iii. Sextus excusatio peccati. *Serpens decept me*, Genes. iii. Septimus, laesio generis humani. *Nam a muliere initium peccati, et per illam omnes morimur*, Eccles. xxv (2).

Jam vero si conferamus actus ipsos malos inter se, inveniemus peccatum viri aequale esse, aut aliquanto gravius peccato mulieris; si conferamus personas peccantes, inveniemus in multis peccatum viri esse gravius, in paucissimis gravis esse peccatum mulieris.

Primus actus utriusque, fuit superbia, et superbia plane eadem. De utroque enim scribit Augustinus lib. xi. de Genes. cap. 34: « Quid mirum, si superbi volentes esse sicut Dii, evanuerunt in cogitationibus suis? » Et cap. 35: « Impari sexu, pari fastu. »

Secundus actus utriusque communis fuit infidelitas, et infidelitas eadem, aut persimilis, uterque credidit se non moriturum sed futurum sicut Deum, hoc solum videtur esse discriminis, quod mulier credidit, praeceptum non esse datum, aut a se non bene intellectum; vir credidit veniale fore peccatum, si praeceptum transgrediretur, ac per hoc non ita accipiendum praeceptum, ut

verba sonare videbantur. Itaque fere in idem recidit infidelitas utriusque.

Tertius actus communis, fuit inobedientia omnino eadem, ut notum est.

Quartus actus communis utriusque fuit, excusatio peccati. Et in hoc actu gravius fuit iniquitas viri, quam mulieris. Vir enim sociam accusavit, mulier hostem; et praeterea vir in Deum culpam rejecit, cum ait: *Mulier quam dedisti mihi, etc.* Mulier in serpentis astutiam, et in suam simplicitatem: *Serpens, inquit, decept me.*

Quintus actus communis utriusque, fuit laesio generis humani; et in hoc etiam actu sine controversia gravius Adam, quam Eva peccavit. Nam Eva occasionem dedit perditioni generis humani, sed Adam vera ac propria causa fuit ejus perditionis. Nam si sola Eva peccasset, non propterea corruptum esset genus humanum, siquidem, *per unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, et in uno homine, Adamo videlicet, omnes peccaverunt*, Roman. v (2).

Sextus actus viri proprius, fuit amor nimis in conjugem, cui respondet sextus actus mulieris proprius, invitatio viri ad peccandum. Qui duo actus videntur omnino similes; cum Eva non alia de causa virum incitaverit ad cibum vetitum degustandum, nisi quia valde diligebat eum, et ut bonum quod se invenisse credebat, cum eo communicaret.

Septimus actus viri proprius, fuit cupiditas experiendi, an cibus ille mortem afferret; cui respondet septimus actus mulieris proprius concupiscentia cibi illius, qui vel ipso aspectu speciem et suavitatem praese ferebat. In hoc vero actu quis non videt, graviorem esse viri culpam, quam mulieris? nam curiositas illa viri tentatio Dei erat, et quidem periculosa admodum; cupiditas mulieris tentatio fuit gula, quae ab objecti praesentia facile irritatur. Actus igitur mali per se considerati, magis virum, quam mulierem damnant.

Quod si personas consideremus, aliasque actuum illorum circumstantias longe clarius apparebit majorem viri, quam feminae culpam esse judicandam. Primum enim, vir erat sapientior et fortior. Deinde, vir caput erat mulieris, et eam docere, non eam audire debuit. Quod exprobrans illi Deus ait:

Quia audisti vocem uxoris tuae etc. Tertio, vir hostem habuit debiliorem, mulier fortiorem, ut notum est. Quarto, vir a Deo praeceptum acceperat, mulier a viro (ut supra ex Ambrosio et Augustino docuimus.) Quinto mulier magis agnovit culpam, quam vir, siquidem confessa est errorem, cum ait, *Serpens decept me*: vir neque errorem, neque culpam agnovisse videtur. Sexto, Deus longe gravius Adamum reprehendit, quam Evam. Ait enim per irrisionem: *Ecce Adam sicut unus ex nobis factus est etc.* Septimo, cum Deus et virum, et mulierem propria poena mulctasset, penam mortis, quae utrique communis futura erat, soli Adamo significavit, dicens: *Pulvis es, et in pulverem revertentis.*

CAPUT X.

Peccatum primi hominis fuisse aliquo modo peccatorum omnium gravissimum, non tamen absolute.

Ultima questio de peccato primi hominis esse solet, an fuerit peccatorum omnium gravissimum. Est autem communis Doctorum responsio, non absolute, sed secundum aliquod omnium peccatorum fuisse gravissimum. Vide S. Thomam in 2. 2. q. 163. art. 3. et ceteros Theologos in 2. sentent. distinct. 21.

Et quidem, quod non fuerit omnium peccatorum absolute gravissimum, facile probari potest. Illud enim peccatum absolute dicitur gravius, quod secundum speciem suam est gravius. Illud absolute gravissimum, quod secundum speciem suam est gravissimum. Illud autem secundum speciem suam est gravius, cujus objectum majori honore contrarium est, et ideo cum nihil sit amori Dei preferendum, nullaque sit virtus charitatis praestantior, efficitur ut nihil sit in malis deterius odio Dei. Porro peccatum primi hominis non fuit proprie odium Dei, sed superbia, inobedientia infidelitas, quae non charitati, sed humilitati, obedientiae, ac fidei proprie opponuntur.

Quod autem secundum aliquid peccatum illud peccatorum omnium gravissimum fuerit, demonstrat S. Augustinus ex triplici capite. Primum ex felicitate non peccandi, quae major fuit in Adam, quam in aliis hominibus unquam. Habuit enim praeceptum unum tantum, idque levissimum; habuit multa, quae

ad servandum impellerent, Dei jubentis auctoritatem, et gravissimas poenas transgressori propositas: caruit concupiscentia, quae ad peccandum induceret. Sed Augustini verba audiamus, lib. xiv. de civit. Dei, cap. 12: « Hoc, inquit, de uno cibi genere non comedendo, ubi aliorum tanta copia subiacebat, tam leve praeceptum ad observandum, tam breve ad memoria retinendum, ubi praesertim nondum voluntati cupiditas resistebat, quod de poena transgressionis postea subsecutum est, tanto majore injustitia violatum est, quanto faciliore posset observantia custodiri. » Et in eodem lib. cap. 15: « Ubi enim magna est inobedientiae poena proposita, et res a creatore facilis imperata, quisnam satis explicet, quantum malum sit non obedire in re facili, et tanta potestatis imperio, et tanto terrenti supplicio? »

Altera ratio ducitur ab ingratitude primi hominis, qui summa felicitate in paradiso fruebatur. Nunc enim maxima a Deo beneficia habemus, sed partim in fide, ut beneficium incarnationis, partim in spe, ut sempiternam felicitatem, ex quo fit, ut parum admodum illa cognoscamus: deinde admista tunc sunt beneficia flagellis, et consolationes tribulationibus. Quocirca non est adeo mirum, si in his tenebris et in hoc exilio multi Deum deserant, et ad temporalia bona declinent. At Adam plurima habuit Dei beneficia, maximum lumen, nullas tribulationes, nullam ignorantiam, et tamen Deum deseruit: « Quia (inquit S. Augustinus lib. xiv. de Civit. Dei, cap. 15.) contempus est Deus jubens, qui hominem creaverat, qui ad suam imaginem eum fecerat, qui ceteris animalibus praeposuerat, qui in paradiso constituerat, qui rerum omnium copiam, salutis praesertiterat etc., justa damnatio subsecuta est. » Et lib. xxi. cap. 17: *Sed poena aeterna ideo: dura, et injusta sensibus videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum sensum, deest ille sensus altissimae, purissimae quoque sapientiae, quo sentiri possit, quantum nefas in illa prima praevagatione commissum sit. Quanto enim magis homo fruebatur Deo, tanto majore iniquitate dereliquit Deum, et factus est malo dignus aeterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset aeternum. »*

Tertia ratio sumitur a laesione generis humani. Peccatum enim in eadem specie tanto majus est, quanto pluribus nocet. Nullum autem fuit unquam peccatum, quod pluribus

(1) Gen. III, 17; ibid. 42; I Corin. XV, 22. — (2) Gen. III, 6; ibid. III, 13; Ecl. XXV, 33. — (3) Rom. V, 49.

noceret, quam peccatum Adæ. Siquidem universum genus hominum damnationi addixit: «Hinc est (inquit Augustinus loco citato) universa generis humani massa damnata, quoniam qui hoc primitus admisit, cum ea, quæ in illo fuerat radicata, sua stirpe punitus est.» Vide eundem Augustinum in Enchirid. cap. 26. et 27.

CAPUT XI.

De pœna primæ peccati.

Explicuimus tentationem, et peccatum primorum parentum, nunc de pœna ejusdem peccati, quam in præsentem tempore patimur, paucis disseremus.

Ac pœna quidem, quæ proprie primo peccato quasi e regione respondet, jactura fuit originalis justitiæ, et supernaturalium donorum, quibus Deus naturam nostram instruxerat, ut sanctus Thomas docet in 2. 2. quæst. 164. art. hæc enim est pœna, quam æqualiter patiuntur quotquot ex Adamo originem ducunt, et in ipso, ac per ipsum initio peccaverunt. Cætera vero mala tam corporis, quam animi, quæ nos in hac velle miseria premunt, sunt quidem primi peccati pœna, quia ex prima illa pœna, hoc est, ex originalis justitiæ amissione nascuntur, tamen non ita proprie et immediate, ut illa donorum ablatio. Illa enim est quasi pœna a judice taxata, ut S. Thomas loquitur, cætera mala eam pœnam consequuntur, ad eum modum quo sequitur inundatio fluminum, aut maris, aggeribus disruptis, quibus agrarum impetus continebatur, atque ea causa est, cur cætera mala non æqualiter omnes premant, licet in primo peccato sint omnes homines pares.

Sed quamvis hæc ita se habeant, tamen Deus in lib. Geneseos cap. 3. cum describit pœnas tum viri, tum mulieris, non meminit amissionis justitiæ originalis, sed malorum consequentium. Tum quia primam illam, et propriam peccati sui pœnam jam sentiebant, et nuditate, erubescencia, ac fuga, inobedienciæ pœnam se luere testabantur: Deus autem non quid jam paterentur, sed quid deinceps passuri essent, indicare eis volebat. Tum etiam ut ab effectis discerent,

(1) Gen. III, 6. — (2) Gen. I, 22, 48.

quam gravis pœna sit illa originalis justitiæ carentia, quandoquidem ex illa una tot alia calamitates securum essent.

Porro mala illa consequentia primam primi peccati pœnam, sunt fere innumerabilia, de quibus paulo fusius disseremus in III. lib. de peccato originali. Deus autem in Genesi cap. III. solum attigit ea, quæ ad vitam corporalem pertinent, quoniam cum vita sit fundamentum honorum omnium temporalium, mala quæ ad vitam pertinent, sunt omnium communissima et notissima.

Tria vero sunt mala, quæ ad vitam corporalem ex pœna peccati redundarunt. Unum mulieribus proprium, alterum proprium viris, tertium utrisque commune. Ingressus hominum in vitam, gravis est mulieribus, quæ cum labore gerunt in utero conceptum fetum et cum dolore pariunt: conservatio vitæ laboriosa est viris, ad quos præcipue spectat et sibi, et uxori, ac proli victum quære. Denique exitus ~~et~~ vita sive moriendi necessitas, tum viris, tum foeminis summam tristitiam affert.

Hæc tria mala Deus in Genesi describit; ac primum de primo, quoad vitæ ingressum pertinet, sic loquitur: *Mulieri quoque dixit, multiplicabo ærumnas tuas, et conceptus tuos, in dolore paries filios et sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui* (1). Quid sibi velit hæc verba, non est facile explicare, præsertim cum multiplicatio conceptum ad benedictionem pertineat, et in paradiso, ac statu innocentie futura esset, juxta illud: *Crescite et multiplicamini*, Genes. I (2).

Non defuerunt gravissimi Patres, qui existimaverint propagationem generis humani per opus nuptiarum, ac per hoc, conceptum, et partum, et subjectionem foemine ad virum, non fuisse futura in statu innocentie. Et ideo recte inter pœnas primi peccati numerari. Ita sensit Gregorius Nissenus in lib. de creatione hominis, cap. 18. Joannes Chrysostomus hom. 18. Genes. Et Joannes Damascenus lib. II. de fide orthodoxa, cap. 30. et lib. IV. c. 25. Sanctus etiam Hieronymus in lib. contra Jovinianum, huic sententiæ non audeat aperte repugnare. Scribit enim incertum esse, an in statu innocentie propagatio per nuptias futura fuisset.

Sed hæc opinio merito refellitur a sancto Thoma in 1. par. quæst. 98. art. 2. et a Theologis cæteris in 2. sentent. dist. 20. et a S.

Augustino lib. XIV. de Civit. Dei cap. 21. et ser. et lib. IX. de Genesi ac literam, et cap. 3. et sequ. et a cæteris Latinis Patribus, qui post Augustini tempora scripserunt, ut Eucherio, Ruperto, et cæteris, et sane Scriptura divina non obscure testatur, propagationem hominum in paradiso per masculi, et foemina conjunctionem fuisse futuram. Nam in 1. cap. Genes. legitur: *Masculum et feminam creavit eos, et dixit: Crescite et multiplicamini, etc.* (1). Ubi videmus ante peccatum homines cum sexu diversitate creatos, idque in eum finem ut crescerent, et multiplicarentur.

Quod vero Gregorius Nissenus, et Joannes Damascenus respondet, sexuum diversitatem ideo institutam, quia præviderat Deus fore, ut Adam peccaret, et propter peccatum sexuum diversitate ad opus generationis egeret, non recte dicitur. Tum quia per peccatum natura non est mutata, quoad partes, et membra naturalia, sed solum quoad actiones et officia. Tum, quia non decuit divinam providentiam, ut prius in homine ostenderet vestigia pœnæ, quam in eo extitisset vestigium culpæ.

Rursus, cap. II. dixit Deus: *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi* (2). Ex quo loco recte colligit Augustinus, mulierem ideo potissimum institutam, ut in propagatione filiorum virum juvaret. Neque enim aliud est opus, in quo non melius vir a viro, quam a foemina juvari possit. Ac præsertim in paradiso, ubi nullus erat labor subeundus, nulla indigentia timebatur, nulla fuit causa cur foemina viro necessaria esset, nisi propter generationem.

Accedit, quod in ipsa loco felicitatis ante peccatum commissum dixit Adam: *Relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una* (3). Quæ verba ad Matrimonium, atque ad maritalem conjunctionem pertinere testatur Christus in Evangelio Matth. XIX. et Apostolus ad Ephes. v.

Denique homo in statu innocentie, quamvis per donum supernaturale id haberet, ut posset non mori, tamen corpus habuit vere animale, quod ut cibo egebat, ut conservaretur, ita etiam generatione opus habebat, ut propagaretur.

Fuisset igitur, si homo non peccasset, sanctum connubium, et thorus immaculatus,

absque libidinoso carnis ardore, gestasset mater in utero prolem sine labore, peperisset sine dolore: «Ut enim (inquit Augustinus lib. XIV. de Civit. Dei cap. 26.) ad pariendum non doloris gemitus, sed maturitatis impulsu forminea viscera relaxaret: sic ad foetandum, et concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntarius usus naturam utramque conjungeret.» Fuisset etiam subjectio axoris ad virum, sed charitatis, non conditionis: et spontanea voluntatis, non violentæ coactionis, ut idem Augustinus docet lib. XI. de Gen. ad litteram cap. 37.

Quare pœna peccati, est quod foemina cum fastidio, et labore conceptum fetum in utero gerant, quod cum dolore pariunt, quod viris ita subjiciantur, ut etiam invite illis parere, eosque non solum diligere, sed etiam timere cogantur. Atque hoc est, quod Eva Deus prænuñtiavit, cum ait: *Multiplicabo ærumnas tuas, etc.* Quod autem dicit Deus: *Multiplicabo ærumnas tuas, et conceptus tuos, non ita accipiendum est, quasi multiplicatio conceptum absolute ad penam pertineat, sed vel hebraica phrasi dictum est: Multiplicabo ærumnas, et conceptus, pro eo quod est, Multiplicabo ærumnas conceptum, et ideo fortasse septuaginta interpretes ad rem explicandam, omiserunt vocem conceptus, quæ in Hebræo habetur, et simpliciter posuerunt: Multiplicabo tristitias et gemitum tuum. Vel dictum est, multiplicabo conceptus, quia si Adam et Eva non peccassent, soli illi fetus concepti fuissent, qui ad maturitatem perventuri erant; nunc autem sæpenumero foemina fetum concipiunt, et cum labore, et tristitia gerunt, qui ante extinguitur, quam lucem videre incipiat. Quæ multiplicatio conceptum gravissima sane pœna judicanda est.*

Quod autem aliqui dicunt multiplicationem conceptum referri ad tempus, quo fetus gestatur in utero, nunc enim ex pœna peccati novem mensibus fetum gestari, in paradiso vero conceptum fetum continuo fuisse pariendum, neque probabile est, neque verbis Scripturæ convenit, neque sententiæ S. Augustini, qui (ut paulo ante citavimus) scribit maturitatis impulsu, foemina viscera relaxanda fuisse.

Porro quod in describenda pœna mulieris dicitur, sub viri potestate eris, vel ut habet Græca, ad virum tuum conversio tua, duobus modis accipi potest propter ambiguitatem

(1) Gen. I, 27. — (2) Gen. II, 18. — (3) Gen. II, 24.

vois Hebraeae השוקך, quod tum conversionem et obedientiam, tum desiderium et concupiscentiam significare solet. Vel igitur sensus erit, mulierem serviendo et obediendo ad virum convertendam, ut ab ejus ore, et mandatis pendat: vel certe significabitur, mulierem etiam post laborem gerendi uteri, et dolorem pariendi adhuc virum desideraturam. Siquidem non levis est poena, ab eo se continere non posse, quod tam ingentem laborem, et tristitiam afferat.

Jam vero quod attinet ad poenam viris propriam, quae est in parando victa, qui et sibi et uxori, et liberis satis esse possit, ea describitur his verbis: *Maledicta terra in opere tuo, in labore comedes ex ea cunctis diebus vite tuae. Spinis, et tribulis germinabit tibi, et comedes herbas terrae; in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Quibus verbis triplex labor agricolarum describitur.

Primus nascitur ex terrae sterilitate, de qua dicitur: *Maledicta terra in opere tuo, in labore comedes ex ea.* Maledictio enim in Scripturis sterilitatem significat, ut contra benedictio fecunditatem. Itaque multi requiruntur labores, ut quis ex terra sterili comedere, id est fructum ad cibum idoneum colligere possit.

Secundus labor nascitur ex spinis, malisque herbis, quae ex terra enim fecunda cum bonis frugibus oriuntur. Et quia nisi magno labore spinæ, ac tribuli, et herbae noxiae evellantur, bonas herbas habere non possumus, ideo dicitur, spinas, et tribulos germinabit tibi, et comedes herbas terrae, hoc est, herbas quidem habere poteris, sed non absque impedimento spinarum et tribulorum.

Tertius labor est in colenda terra quamvis fecunda, et spinis, ac tribulis vacua. Tot enim labores exanthlandi sunt in arando, serendo, melendo; vitibus, et arboribus plantandis, et putandis, aliisque id genus rebus faciendis, ut merito dictum sit: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Quo loco nomine panis omnis cibus intelligitur, secundum morem Scripturae familiare.

Illud hoc loco prætereundum non est, quod nos habemus in editione Latina: *Maledicta terra in opere tuo,* in Hebraicis codicibus esse, *maledicta terra כנורד* (id est) *propter te.* Ex quo intelligimus, illud, *in opere tuo,* non significare, in opere terrae colendæ, sed in peccato tuo. Ut S. Hieronymus monet in questionibus Hebraicis in Genesis: Ubi

etiam notat aliquos vertisse, propter te; aliquos, in transgressione tua. Nisi forte interpretres pro כנורד legerit כנורד.

Restat poena communis viris, ac mulieribus quæ est necessitas moriendi, quam Deus cum poenis, quæ ad virum magis proprie pertinent, conjungere voluit. Tum, quia peccatum viri proprie causa mortis fuit. Tum quia viro dictum fuerat: *Quicumque die comederis ex eo, morte morieris.* Tum, quia in viro mulier intelligitur, cum vir sit caput mulieris. Tum denique, ut supra notavimus, quia vir gravius peccavit, quam mulier. Porro hæc poena in illis verbis continetur. *Pulvis es, et in pulverem reverteris.* Ex quibus verbis intelligimus, illud, *Quicumque die comederis, morte morieris,* nihil aliud significare, nisi morti certissimæ obnoxius eris. Vide plura de hac re in libro de gratia primi hominis cap. 8.

Pœnæ Adami, atque Evæ adjunxit Deus poenam serpentis, dixit enim Dominus ad serpentem: « Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, et bestias terræ. super pectus tuum gradieris, et terram comedes cunctis diebus vite tuae. Inimicitias ponam inter te, et mulierem, et semen tuum, et semen illius. Ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus. » Quæ verba tum ad serpentem corporalem, ut exponit Chrysostomus homil. 47. in Genes. tum ad ipsum diabolum, ut explicat Augustinus lib. II de Genes. cap. 36. commode referuntur. Quamvis enim serpens corporalis proprie non peccaverit, quippe qui rationis est expertus; tamen puniri debuit, ut iram Dei adversus peccatum intelligeremus. Magnam est enim iræ indicium, cum non solum peccati auctor punitur, sed instrumenta etiam, quibus peccatum commissum est, continentur.

Exponamus breviter poenam serpentis, primum ut ad serpentem corporalem, deinde ut ad ipsum diabolum pertinet. Dixit igitur Dominus ad serpentem: *Quia fecisti hoc, serpentem Deus alloquitur, non quod ipse verba illa intelligere posset, sed propter Adamum et Evam, qui præsentés aderant; quemadmodum etiam Christus aliquando fluctuæ maledixit, aliquando imperavit mari, et ventis.*

Porro non quæsitivus Deus a serpente, quare id fecisset, quemadmodum ab Eva quæsitivus, neque enim serpens ille corporalis rationem aliquam facti sui reddere potuisset,

sed simpliciter ait: *Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, et bestias terræ,* hoc est, quia instrumentum diaboli ad homines seducendos, et perdendos fuisti, abjectissimum eris animal, et omnibus invisum, et execrabile: et cum antea non toto corpore reperes, sed solum parte posteriore, anteriore autem rectus incederes; deinceps super ventrem, et super pectus tuum gradieris: terram quoque perpetuo comedes, cum antea nequaquam terra, sed herba cibus tuus esset: denique cum in paradiso cum animalibus cæteris, et cum ipso homine pacifice vivere, bellum erit posthac inter te, et mulierem, et prolem tuam, ac proles mulieris, quod nullo unquam tempore sopietur.

Jam vero si ad ipsum diabolum hæc verba pertineant, non dixit Dominus diabolo, quare hoc fecisti, sed, *quia hoc fecisti,* quia videlicet diabolum ita est obduratus in malo, ut nullo modo emendari queat. Et vero idem ipse maledictus inter omnia animantia, et bestias terræ, quia miser, ac vilis effectus est super omnes, sive angelos, sive homines peccatores. Quemadmodum enim justitia angelos, atque omnes Deos quodam modo facit, sic e contrario peccatum eosdem bestias facit.

Super pectus autem diabolum graditur, tum quia in astucia, et calliditate sua confidit, ut Hieronymus explicat in questionibus Hebraicis; tum, quia permittitur a Deo de superbia, et falsa potestate gaudere, qui antea de veritate, et charitate gaudebat. Non enim parva poena est, cum aliquis adhuc peccare, et de peccato gaudere sinitur, ut explicat Augustinus lib. II. de Gen. contra Manichæos cap. 17.

Porro terram diabolum comedit, sive quia terrenos, ac reprobos homines vorat, non sanctos atque electos, ut Augustinus docet lib. II. de Gen. contra Manichæos cap. 18. sive quia in terrena sanctorum corpora potestatem exercet, animas autem non potest occidere, ut docet Ambrosius in lib. de paradiso c. 15.

Id vero faciet cunctis diebus vite suæ, hoc est, usque ad diem judicii; tandem enim diabolum nocere sinetur, et tandem vivere se putabit, quamdiu nocere poterit.

Denique inimicitia erit perpetua inter diabolum et mulierem, et inter utriusque semen; et diabolum quidem insidiabitur calcaneo, sed interim tamen caput suum contritum re-

feret. S. Augustinus loco notato, per semen diaboli suggestiones malas, per semen mulieris fructum boni operis intelligendum esse docet. Diabolum enim mala suggerendo calcaneo incidatur, ut hominem justum labi faciat, sed illa caput serpentis conterit, quia ipsa suggestionum initia statim comprimit. Vide alias explicationes apud Irenæum lib. III. cap. 38. Leonem serm. 2. de Natali Domini. Hieronymum in questionibus Hebraicis, et alios.

CAPUT XII.

De penitentia, et salute primorum hominum.

Restat pars ultima hujus disputationis, quæ erat de primorum parentum penitentia et salute. Fuit enim una ex Tatiani hæresibus, primos homines post mortem æternæ damnationi addictos fuisse. Qui error communi Patrum, et Ecclesie consensu rejectus est. Nam imprimis quotquot scribunt de hæresibus Tatianum reprehendunt, quod saluti primorum parentum contradicere ausus fuerit.

Vide Irenæum lib. I. cap. 30. et 31. Tertullianum in lib. de præscriptione adversus hæreticos cap. 52. Epiphanium in heresi Tatiani, quæ est 46. Philastrium in Catalogo hæreticorum. Augustinum in lib. de hæresibus cap. 23. Quibus adde ejusdem S. Augustini testimonium ex epistol. 99. ad Evodium in hæc verba: « Et de illo quidem primo homine, patre generis humani, quod eum ibidem (Christus ad inferna descendens) solverit, Ecclesia fere tota consentit. Quod eam non inaniter credidisse credendum est undecumque hoc traditum sit, etiamsi canonicarum Scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas. Quemquam illud, quod in lib. Sap. cap. 10. scriptum est; hæc illum, qui primus factus est, patrem orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, et eduxit illum a delicto suo, et dedit ei virtutem continendi omnia, magis pro hæc sententia, quam pro ullo alio intellecta facere videatur. »

Quo loco S. Augustinus primum probat ex traditione non scripta, Adamum salvatum

esse, deinde ex Scriptura; neque revocat in questionem, an liber Sapientie sit canonicus, sed an verba ejus libri ita perspicue probae sententia faciant, ut nihil contra objici possit. Et plane (ut ipse etiam indicat) non apparet, quomodo aliter intelligi possint illa verba (*educit eum a delicto suo*) quam de poenitentia, et salute primi hominis.

Adhuc S. Irenæus in lib. III. cap. 34. et seq. multis rationibus probatur conatur primos parentes salvos esse. Primum, quia nova est sententia contraria, et ab ipso Tatiano primum excogitata. Deinde, quia Deus non maledixit Adamo et Evæ, sicut maledixit serpenti, ejus salvus omnino deplorata erat. Quo argumento utitur etiam Tertullianus in lib. II. adversus Marcionem: « Ideo, inquit, nec maledixit ipsum Adam et Evam, ut restitutionis candidatos, ut confessione revelatos. » Tertio, quia Adam et Eva in signum poenitentiae induerunt se asperis perizomatis ex foliis ficulneis, quasi sacco et cilicio. Quarto, quia non videtur bonus pastor ovem centesimam, quæ perierat, proprie invenisse, si primus homo, qui per eam significabatur, salvus non esset. Quinto, quid posset diabolus merito gloriari, se a Christo victum non esse, si filii, ac posterii primorum parentum, non ipsi primi parentes, de captivitate liberarentur. Diabolus enim primos parentes proprie superavit, cæteros autem homines ideo jure captivos tenet, quod filii sint eorum, quos ipse jure belli servos suos fecit. A quo enim quis superatur, ejus servus efficitur.

Addit Epiphanius hæresi 46. aliud argumentum ex eo, quod non sine ingenti mysterio Adam sepultus fuisse traditur in eo ipso loco, ubi Christus in cruce pendens sanguinem suum fudit; qui quidem locus a cranio primi hominis ibi reperto Calvarie nomen accepit. Quorsum enim divina providentia hoc procurasset, ut cadaver primi hominis ea potissimum terra contergeretur, quæ sanguine Redemptoris aspergenda erat, nisi ut intelligeremus, ipsum etiam primum hominem a peccato suo Christi sanguine expiatum?

Nam quod S. Hieronymus in comment. Matth. cap. 27. et epist. ad Ephes. cap. 5 hanc sententiam de primi hominis sepultura in monte Calvarie refelli existimat ex lib. Josue cap. 14. ubi dicitur, Magnus Adam sepultus in Cariath Arbe; qui locus dictus videtur Ca-

riath Arbe; id est, civitas quatuor, quia quatuor summorum hominum ossa contineat, Adam, Abraham, Isaac et Jacob, non multum nos movet. Nam sententia illa de sepultura Adams in monte Calvarie non solius Epiphani, sed aliorum multorum est, ut Origenis tract. 35. in Matth. Athanasii in sermone illo brevissimo de passione Domini qui incipit « Hominum certe peccata »; Basilii in cap. 5. Isaie; Joannis Chrysostomi homil. 84. in Joan. Anastasii Sinaitæ lib. VII. contemplat. in Exam. Germani in theoria rerum Ecclesiasticarum, Euthimii et Theophilacti in cap. 27. Matth. Ex Latinis antiquissimus Tertullianus ita de hac re scripsit in lib. II. adversus Marcionem carmine scripto.

Golgotha locus est, capitis Calvaria quondam,
Lingua paterna prior, sic illum nomine dixit.
Hic medium terræ est, hic est victoria signum,
Os magnum hic veteres nostri docere reperitum,
Hic hominem primum susceptum esse sepultum.
Hic patitur Christus pio sanguine terra madescit,
Pulvis adæ ut possit veteris cum sanguine Christi
Commixtus stilantis aquæ virtute levari.

Hæc ille. Idem postea scripsit Cyprianus, vel quicumque est auctor, sermone de Resurrectione Domini. Ambrosius epist. 19. ad Horontianum, et in cap. 23. Lucæ. Augustinus serm. 71. de tempore, et quod magis admirandum videtur, ipse Hieronymus in epistola ad Marcellam, in qua hortatur illam, ut veniat in Palestinam.

Ad argumentum illud, quod dicebatur, Adam sepultus in Hebron, quæ est Cariath Arbe, responderi potest, per Adam maximum non intelligi eo loco primum parentem, sed hominem quemdam magnum, qui dicebatur proprio nomine Arbe. Nam vox hebraica ארבעא communis est ad nomen proprium primi parentis, et ad commune omnibus hominibus, sed quando præfigitur ארבעא demonstrativum, ut hoc loco, ubi habemus ארבעא non solet esse nomen proprium, sed commune. Præterea in eo loco, Josue cap. 14. vers. 15. dicitur, Arbe homo maximus inter Enacim. Cur autem sic dicatur, colligitur ex cap. 15. vers. 13. et ex cap. 21. vers. 11. ubi legitur, Arbe fuisse partem Enac, ac proinde caput, et principem omnium Enacitarum. Itaque dicebatur Hebron Cariath Arbe, quia

erat civitas Arbe, qui Arbe fuit maximus homo inter Enacitas, quia erat pater Enaci, a quo Enacite omnes ducebant originem. Fortassis etiam fuit maximus homo proceritate corporis, siquidem Enacite gigantes

erant, ut perspicuum est ex cap. XIII. Num ubi qui terram promissionis lustraverant, dicunt: *Ibi vidimus monstra quædam florum Enac de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur.*